

מסורת הש"ס

בתולַה נשאָם ליום הרביעי. תקנת חכמים היא שנשא צרביעי בשבת כדמפרש טעמא: **שפעמים בשבת**. אצמולה קאי: **בשני ובחמישי**. אחת מעשר תקנות שמקן עזרא. בצבא קמא צפרק מרובה (דף פב.) מפרש לכולהו. ולכן תקנו שנשא צרביעי שאם היה לו טענת בתולים ישכים לצ"ד בעוד כעסו עליו ע^א וואס ים שהות בינתיים יש לחוש[שמא יתפייס ותתקרב דעתו ויקיימנה ושמא היא זינתה תחתיו ונאסרה עליו כדליפין (סוטה דף כח.) מונסקטרה והיא נעמאהו ומתוך שיבא לבית דין יתצבר הדבר כשילא הקול שמא יצואו עדים. ובגמרא פרין ומינשא בחדא בשבת: **גמ'** **לפי ששנינו כו'.** לקמן מקשי עלה: **הגיע זמן ולא נישאו.** לקמן צפרק אע"פ [ו.נ.] תנן נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה הצעל והזכיר על הנישואין לפרנס עממה בתכשיטין. לפרנס קנדיר"ר צלע". ולאמנה שלשים יום: **הגיע זמן.** זה ולא נישאו לחופה. לקמן מפרש שעכב הצעל: **אולנות משלו.** שהצעל חייב בזמונות אשתו מתקנת צ"ד כדלקמן צפרק נערה (דף מז.): **ואולנות צפורמה.** אם כהן הוא והיא בת ישראל שהכה מאליל את אשתו תרומה כדיליף [לקמן דף טז:] מוכהן כי יקנה נפש^א: **לכך שנינו בטולה נשאם כו'.** להודיע שתקנת חכמים מעכבתו מלכנס ואין עכבה זו שלו: **מרים דאצרהס כו'.** תמה על דברי רבו ואמר מריה דאצרהס מה זה היה לשמואל לומר כן. ועוד שחלה רב יוסף ושכח תלמודו ותוהה על דבריו הראשונים: **פלי תניא בדלא תניא.** תולה טעם משנה שנויה בזמנה שאינה שנויה: ומקשינן לרב יוסף **הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא.** זו שנויה חו שנויה: **אלא פלי תניא דמפרש טעמא דתניא דלא מפרש טעמא.** משנתניו טעמא מפורש בתורה כדי שישכים לבית דין והגיע זמן אין שום טעם מפורש בה לומר מפני מה אם הגיע זמן בחדא בשבת אינו מעלה לה מזונות: **ומינשא בחדא בשבת.** כולה רב יוסף קאמר לה: **ועכשיו ששנינו שקדו.** ובשביל תקנה זו הוא מעורב מלכנס בחדא בשבת מעתה אותה ששנינו כו': **לפיכך.** רב יוסף מסיים לה משמיה דנפשיה ומסבירה ואמר לפיכך הואיל ולמדנו שהמעורב מחמת אונס אינו חייב לזונה חלה הוא כו': **הא קאימנא.** הגני מזומן: **נסתחפה שדהו.** לשון מטר סוחף

(משלי כח) נשטפה שדך.

כלומר מוזך גרס כי מהיום אני מועלת עליך לזון: פשיט' ותימה דהכא משמע דמשום חששא דזנות תקנו שמהא ניסת צרביעי וצפ"צ דגטין (דף יז. וסס) איכא מ"ד דתקנו זמן בגטין משום פירי אצל משום שמה יחפה על בת אחותו לא חיישין משום דזנות לא שכיח וי"ל דהתם קאמר זנות דאחי לידי מיטה דהיינו בהתראה ובעדים לא שכיח אי נמי הכא שלא תשז עמו באיסור כל ימיו חשו אפילו לזנות אע"ג דלא שכיח: **במפני** מה אמרו בתולַה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו בו'. אין שואל הטעם למה נשאת צרביעי דאם כן לא הוה משני מידי אלא הכי פירושו מפני מה אמרו כלומר מאי נפקא מינה שתיקנו שנשאת צרביעי ומשני נפקא מינה לענין מזונות ותרומה ורב יוסף קא מתמה מריה דאצרהס דהא נפקותא מפרשה צהדיא שאם היה לו טענת בתולים והוא מניח נפקותא וזו המפורשת ותופס נפקותא אחרینא: **אלא אי אתמר הכי אתמר א"ר יהודה אמר שמואל.** ולא גרסינן רב יוסף דהא רב יוסף גופיה קאמר אלא אי אתמר: **במפני** מה אמרו בו'. בינחותא גרסינן לה ולא צא להקשות אלא ותנשא בחדא בשבת: **וְתַנְשֵׂא בַּאֲחַד בַּשַּׁבָּת.** לא צעי לשנויי דנשאת צרביעי כדי שתצטל בחמישי משום צרכה שנאמרה צו לדגים כדאמרין לקמן (דף ט.) ועוד למה לי טעם דשקדו תיפוק ליה משום צרכה ואומר ר"י דטעם דצרכה אינה אלא ענה טובה ולא מקרי עבריינא אצל משום שקדו מקרי עבריינא וכן משמע לקמן דאמר טעמא משום צרכה אצל משום איקרורי דעתא לא חיישין ומאי נפקא מינה אלא ודאי דמשום צרכה לא מקרי עבריינא: מנ"ל

בתולַה נשאת פרק ראשון בתובות

בתולַה. הא דלא קמני הצמולה כדמני האשה נקנית היצמה ונקנית (קדושין דף ג.) משום דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה (דברים מד) האשה הכתובה וכן היצמה אצל הכא לא קאי אקרא והא דלא תנן צפ"ק דקידושין (דף ד:) העבד עברי אף על פי דכתיב צקרא (שמות כא) כי תקנה עבד עברי משום דא"כ ה"ל למתני העבד העברי שאינו דבוק ואין דרך הש"ס לדבר כן ומיהו גבי איש ואשה רגילים בכל מקום לשנות בה' אע"ג דלא קאי אקרא כמו האשה שהלכה (ביצמות דף קיד:) האשה שנתארמלה (לקמן דף טו:) האיך מדיר את בנו בזמיר (מיר ד' כח:): **נשאת.** הא דלא קמני נושאין את הצמולה כמו האיך מקדש (קדושין דף מה.) לפי שעתה מקלר יותר ועוד דאי תנא הכי ה"ל אפי' צעל כרחה כדמשני (סס דף ג:) גבי הא דפרין ולימני האיך קונה ועוד דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה: **ליום הרביעי.** ולא צליל חמישי כדאמר צפרק בתרא דנדה (דף סה:) ע^א דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא כ"ש אם ישעה נשואין צליל ה' דאיכא למיחש שיטרד בנשואין וכמזנה ולא יצעול: **שאם** היה לו **שענת** וכו'. ואם תאמר הא מינח אשת כהן או פחותה מצת שלם דליכא אלא חד ספיקא כדאמרין בגמרא (לקמן ט.) אצל צשאר נשים דליכא ספק ספיקא אמאי ננשא ליום ד' ואומר ר"ת דלא פלוג רצנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ציום ד' וצקונטרס פ'י שמתוך כך יתצבר הדבר ויצואו עדים שזינתה צראון וקשה לפירושו דאמרין בגמרא (סס:) אמר אביי אף אגן נמי תנינא דהאומר פתח פתוח מנאמי נאמן לאוסרה עליו בתולה נשאת כו' מאי לאו דקטעינן פתח פתוח והשתא הכי מייתי ראייה לפ"ה הא אע"ג דאינו נאמן מכל מקום ישכים לבית דין שמתוך כך ילא הקול ויצואו עדים וימכר הדבר וי"ל דלא מייתי אביי ראייה לרבי אלעזר אלא שהוא צקי ומכיר אם הוא פתח פתוח דאם אינו צקי לא ילא הקול ולא יצא לידי צירור כי יאמרו שהוא טעה וסבור שנמצא פתח פתוח ואינו כן ולא יחשו לדבריו ועי"ל דגם לפ"ה לא היו מתקנים שמהא ניסת ליום ד' משום שמה יתצבר על ידי עדים אצל כיון דבאשת כהן ובפחותה מצת שלם דנאמן לאוסרה עליו תקנו שתתא

בתולה

^אנשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין: **גמ'** אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולַה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו ע^א הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה יכול הגיע זמן באחד בשבת נשאת ליום הרביעי אמר רב יוסף ע^א מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא אלא תלי תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולַה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין ע^בשקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא מורה בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ועכשיו ששנינו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה יהגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנסו אינו מעלה לה מזונות לפיכך יחלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות ואיכא דבעי לה מיבעיא חלה הוא מהו התם טעמא מאי משום דאנים והכא נמי הא אנים או דלמא התם אנים בתקנתא דתיקינו ליה רבנן הכא לא ואם תמצוי לומר חלה הוא מעלה לה מזונות חלתה היא מהו מצי אמר לה אנא הא קאימנא או דלמא מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו ואם תמצוי לומר אמרה ליה נסתחפה שדהו פירסה נדה מהו בשעת ווסתה לא תיבעי לך דלא

ב.

בתולַה. הא דלא קמני הצמולה כדמני האשה נקנית היצמה ונקנית (קדושין דף ג.) משום דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה (דברים מד) האשה הכתובה וכן היצמה אצל הכא לא קאי אקרא והא דלא תנן צפ"ק דקידושין (דף ד:) העבד עברי אף על פי דכתיב צקרא (שמות כא) כי תקנה עבד עברי משום דא"כ ה"ל למתני העבד העברי שאינו דבוק ואין דרך הש"ס לדבר כן ומיהו גבי איש ואשה רגילים בכל מקום לשנות בה' אע"ג דלא קאי אקרא כמו האשה שהלכה (ביצמות דף קיד:) האשה שנתארמלה (לקמן דף טו:) האיך מדיר את בנו בזמיר (מיר ד' כח:): **נשאת.** הא דלא קמני נושאין את הצמולה כמו האיך מקדש (קדושין דף מה.) לפי שעתה מקלר יותר ועוד דאי תנא הכי ה"ל אפי' צעל כרחה כדמשני (סס דף ג:) גבי הא דפרין ולימני האיך קונה ועוד דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה: **ליום הרביעי.** ולא צליל חמישי כדאמר צפרק בתרא דנדה (דף סה:) ע^א דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא כ"ש אם ישעה נשואין צליל ה' דאיכא למיחש שיטרד בנשואין וכמזנה ולא יצעול: **שאם** היה לו **שענת** וכו'. ואם תאמר הא מינח אשת כהן או פחותה מצת שלם דליכא אלא חד ספיקא כדאמרין בגמרא (לקמן ט.) אצל צשאר נשים דליכא ספק ספיקא אמאי ננשא ליום ד' ואומר ר"ת דלא פלוג רצנן בתקנתא ומשום אשת כהן ופחותה מג' תקנו בכל הנשים שינשאו ציום ד' וצקונטרס פ'י שמתוך כך יתצבר הדבר ויצואו עדים שזינתה צראון וקשה לפירושו דאמרין בגמרא (סס:) אמר אביי אף אגן נמי תנינא דהאומר פתח פתוח מנאמי נאמן לאוסרה עליו בתולה נשאת כו' מאי לאו דקטעינן פתח פתוח והשתא הכי מייתי ראייה לפ"ה הא אע"ג דאינו נאמן מכל מקום ישכים לבית דין שמתוך כך ילא הקול ויצואו עדים וימכר הדבר וי"ל דלא מייתי אביי ראייה לרבי אלעזר אלא שהוא צקי ומכיר אם הוא פתח פתוח דאם אינו צקי לא ילא הקול ולא יצא לידי צירור כי יאמרו שהוא טעה וסבור שנמצא פתח פתוח ואינו כן ולא יחשו לדבריו ועי"ל דגם לפ"ה לא היו מתקנים שמהא ניסת ליום ד' משום שמה יתצבר על ידי עדים אצל כיון דבאשת כהן ובפחותה מצת שלם דנאמן לאוסרה עליו תקנו שתתא

^אנשאת ליום הרביעי ואלמנה ליום החמישי שפעמים בשבת בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין: **גמ'** אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולַה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו ע^א הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה יכול הגיע זמן באחד בשבת נשאת ליום הרביעי אמר רב יוסף ע^א מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא הי תניא והי לא תניא הא תניא והא תניא אלא תלי תניא דמפרש טעמא בדתניא דלא מפרש טעמא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולַה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין ע^בשקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא מורה בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה ועכשיו ששנינו שקדו אותה ששנינו הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה יהגיע זמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנסו אינו מעלה לה מזונות לפיכך יחלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות ואיכא דבעי לה מיבעיא חלה הוא מהו התם טעמא מאי משום דאנים והכא נמי הא אנים או דלמא התם אנים בתקנתא דתיקינו ליה רבנן הכא לא ואם תמצוי לומר חלה הוא מעלה לה מזונות חלתה היא מהו מצי אמר לה אנא הא קאימנא או דלמא מציא אמרה ליה נסתחפה שדהו ואם תמצוי לומר אמרה ליה נסתחפה שדהו פירסה נדה מהו בשעת ווסתה לא תיבעי לך דלא

ניסת צרביעי גם צשאר נשים תקנו משום שמתוך כך ילא הקול ויתצבר הדבר על ידי עדים והשתא מייתי אביי שפיר ממתינתין דבאשת כהן הדבר על ידי עדים והשתא דזנות תקנו שמהא ניסת צרביעי וצפ"צ דגטין (דף יז. וסס) איכא מ"ד דתקנו זמן בגטין משום פירי אצל משום שמה יחפה על בת אחותו לא חיישין משום דזנות לא שכיח וי"ל דהתם קאמר זנות דאחי לידי מיטה דהיינו בהתראה ובעדים לא שכיח אי נמי הכא שלא תשז עמו באיסור כל ימיו חשו אפילו לזנות אע"ג דלא שכיח: **במפני** מה אמרו בתולַה נשאת ליום הרביעי לפי ששנינו בו'. אין שואל הטעם למה נשאת צרביעי דאם כן לא הוה משני מידי אלא הכי פירושו מפני מה אמרו כלומר מאי נפקא מינה שתיקנו שנשאת צרביעי ומשני נפקא מינה לענין מזונות ותרומה ורב יוסף קא מתמה מריה דאצרהס דהא נפקותא מפרשה צהדיא שאם היה לו טענת בתולים והוא מניח נפקותא וזו המפורשת ותופס נפקותא אחריןא: **אלא אי אתמר הכי אתמר א"ר יהודה אמר שמואל.** ולא גרסינן רב יוסף דהא רב יוסף גופיה קאמר אלא אי אתמר: **במפני** מה אמרו בו'. בינחותא גרסינן לה ולא צא להקשות אלא ותנשא בחדא בשבת: **וְתַנְשֵׂא בַּאֲחַד בַּשַּׁבָּת.** לא צעי לשנויי דנשאת צרביעי כדי שתצטל בחמישי משום צרכה שנאמרה צו לדגים כדאמרין לקמן (דף ט.) ועוד למה לי טעם דשקדו תיפוק ליה משום צרכה ואומר ר"י דטעם דצרכה אינה אלא ענה טובה ולא מקרי עבריינא אצל משום שקדו מקרי עבריינא וכן משמע לקמן דאמר טעמא משום צרכה אצל משום איקרורי דעתא לא חיישין ומאי נפקא מינה אלא ודאי דמשום צרכה לא מקרי עבריינא: מנ"ל

עין משפט ור מוצה

א א ב מיי פ"י מהל' אישות הל' טו סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סימן סד סעי' ג:
ב ג ד מיי שם הלכה יט וסמג שם טוש"ע שם ס"י ט סעי' ג:

עמוד: 11

לענין רש"י

^{קנדיר"ר} [קונריידר"ר].
לצייר.

עמוד: 11

תוספות ר"ד

בתולַה נשאת ביום ד' ואלמנה ביום ה' שפעמים בשבת ב"ד יושבין בעיירות ביום ב' וביום ה' ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד. פ"י חכמים תקנו שננשא הבתולה ב' כדי שיבעול בליל ה' ואם לא ימצא לה בתולים ילך בבוקר לב"ד טרם שיתקרב דעתו שיפייס עמה ויחקור ב"ד מתי זינתה שמא תחתיו זינתה והיא אסורה לה. שפעמים בשבת וכו'. פ"י אבתולה יהיב טעמא וטעמא דאלמנה מפרשי לקמן. ותקנות עזרא הוא שישבו ב"ד בעיירות בב' ובה'. כדאמרין בפ' מרובה מ"י תקנות שתיקן עזרא. ואע"פ שכלל עיר ועיר היתה סנהדרין קבור. בכל ימות השבוע היו עוסקים בתורה וכו'. ובה' עוסקים בדינים. ולקמן פרין ותנשא באחד בשבת: אמר ר"י מפני מה אמרו בתולה נשאת ב' שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקרו חכמים על תקנות בנות ישראל שיהא מורה ג' ימים בסעודה א' בשבת שני ושלישי וברביעי כונסה. ועכשיו ששנינו שקדו. אותה ששנינו לקמן בפ' אע"פ נותנים לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל לפרנס א"ע. כשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש לפרנס א"ע ולאמנה לי' יום הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו. פ"י וכגון שהבעל מעכב הגיע זמן בא' בשבת מתוך שאינו יכול לכונסה אינו מעלה לה מזונות לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות. א"ר שמואל בר רב יצחק ל"ש אלא מתקנות עזרא ואילך שאין ב"ד יושבין אלא בב' ובה'. אבל אי איכא ב"ד קבועים בכל יום כקודם תקנות עזרא אשה נשאת בכל יום והא בעינן שקדו דטריח לה. והכי אסיק רב אחא דכל אונסא לא אכלה בין חלתה היא ובין חלה הוא. והכי הילכתא: